

Wereld tot 2050 steeds grijzer

GIJS BEETS

Grote verschuivingen per regio en per land

Nederland vergrijst, Europa vergrijst, de hele mensheid vergrijst. Bijna alle landen vergrijzen, maar niet allemaal in dezelfde mate en in hetzelfde tempo. Op dit moment is Japan het meest en Niger het minst vergrijsde land. In Japan maken de autoriteiten zich zorgen over hoe ze nu en straks de ouderen moeten onderhouden, in Niger over hoe ze het grote aantal kinderen een menswaardig bestaan kunnen bieden. Volgens een zojuist verschenen VN-rapport is Macau tegen 2050 het meest vergrijsde land, Liberia en Niger het minst. Later deze eeuw wordt Europa als eerste weer wat 'groener'.

Tabel 1. Aantal landen naar categorieën van de vergrijzingsindex (N=192)

Vergrijzingsindex	2007	2025	2050
0-25	96	57	18
25-50	33	35	25
50-100	26	40	31
100-200	36	41	75
200-300	1	19	33
300+			10

Bron: Verenigde Naties (2007).

Tabel 2. Aantal personen naar leeftijd, wereld

	2007	2025	2050
	x miljoen		
0-14	1.823	1.909	1.833
15-59	4.088	4.803	5.275
60+	705	1.193	1.968
Totaal	6.616	7.905	9.076

Mannen 60+	318	546	902
Vrouwen 60+	387	648	1.067

Bron: Verenigde Naties (2007).

Onlangs publiceerde de Verenigde Naties een nieuw rapport over de vergrijzing. Tijdens de World Assembly on Ageing (in april 2002 in Madrid) was een 'plan of action' aangenomen met de afspraak om iedere vijf jaar zo'n rapport te maken. In 2007 was het dus weer zover. Het rapport behandelt de veranderende leeftijdsstructuren van de bevolking van alle landen en de consequenties daarvan. De VN omschrijft vergrijzing als 'unprecedented', 'pervasive', 'profound' en 'enduring'. Bovendien wordt het woord 'irreversible' in de mond genomen, en wordt gemeld dat in het midden van deze eeuw de ontwikkelingslanden het stadium van vergrijzing zullen bereiken dat de ontwikkelde wereld nu kent. Dat betekent dus dat vergrijzing daar veel sneller zal verlopen dan wij hier hebben meegemaakt of zullen meemaken, en dat de sociaal-economische ontwikkelingen in die landen zich in hoger tempo zullen moeten aanpassen. Nu al woont 60 procent van alle 60-plussers in ontwikkelingslanden en dat gaat naar circa 80 procent.

Dalende vruchtbaarheidscijfers, stijgende levensverwachting

Vergrijzing is vooral een gevolg van dalende vruchtbaarheidscijfers en tegenwoordig dalen

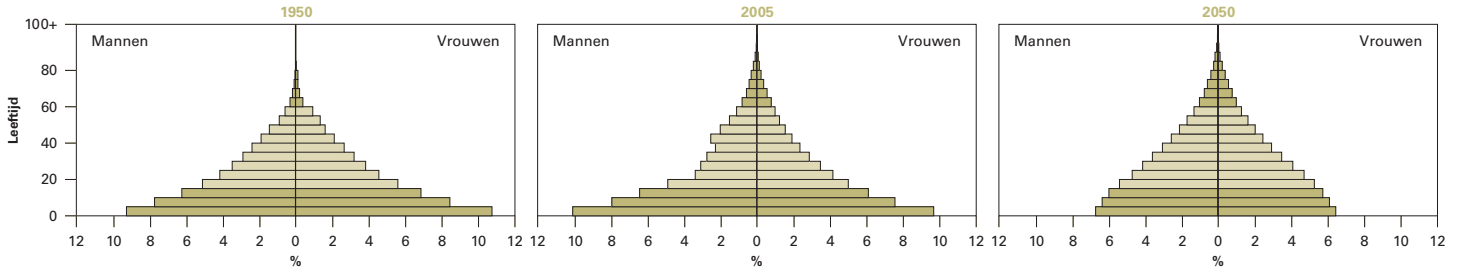
die ook in Afrika. Een bijkomende oorzaak is dat de levensverwachting vrijwel overal stijgt zodat het aantal ouderen groeit. Migratie heeft slechts bij uitzondering enig effect op de vergrijzing en dan vooral in heel kleine landen met relatief veel migratieverkeer (bijvoorbeeld Luxemburg). Economisch gezien betekent een veranderende leeftijdsopbouw dat onderwijs, arbeidsmarkten, productie en consumptie, economische groei, investerings- en spaargedrag, pensioenen, belastingen, en sociale zekerheid de nodige veranderingen zullen ondergaan. In de sociale sfeer kan men denken aan de samenstelling van gezinnen en huishoudens, de woningmarkt, verhuis- en migratiegedrag, sociale netwerken en gezondheidszorg. Verder worden aanzienlijke veranderingen verwacht in solidariteit tussen en binnen generaties.

Vergrijzingsindex

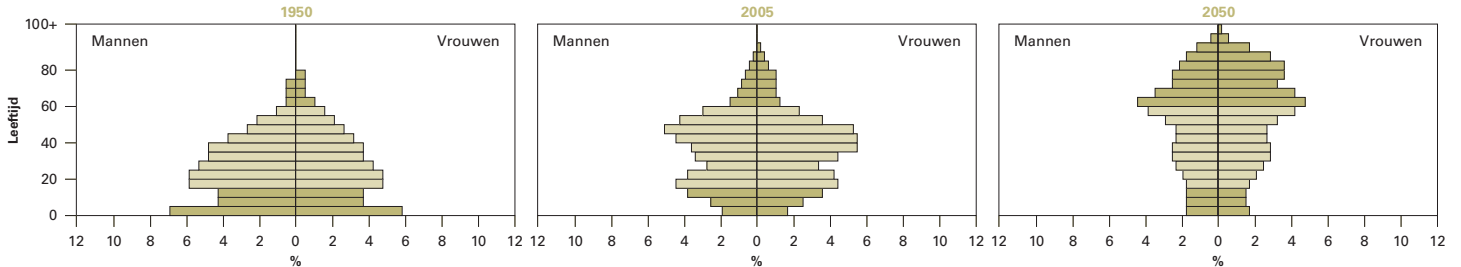
Om het vergrijzingsproces in beeld te brengen wordt vaak vooral gekeken naar het percentage 65-plussers in een bevolking. Wereldwijd ligt dat nu op 8 procent (14 procent in Nederland), tegen 2050 is dat verdubbeld naar 16 procent (25 procent in Nederland).

Percentages ouderen stijgen of dalen al naar ge-

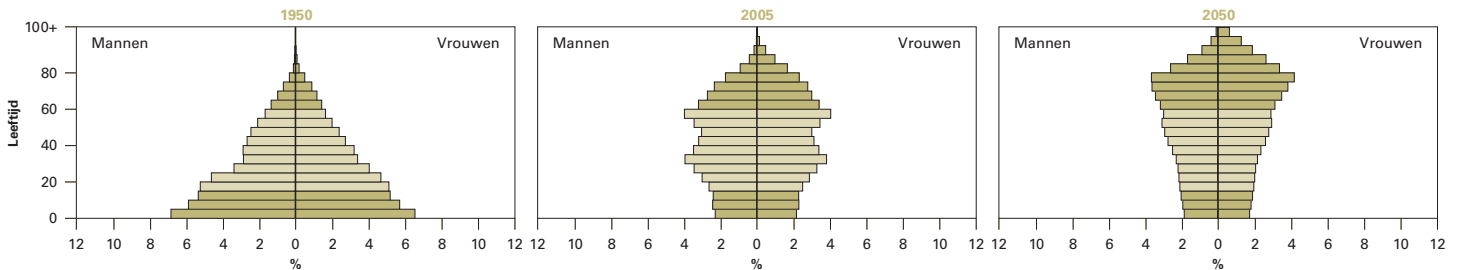
Niger, nu en straks minst vergrijsd

Macau (speciale administratieve regio in de Volksrepubliek China), straks meest vergrijsd

Japan, nu meest vergrijsd

lang de aantallen 0-19-jarigen, 20-64-jarigen en 65-plussers veranderen. Vergrijzing is dus niet zonder meer synoniem met ontgroening en kan tijdelijk zelfs samengaan met vergroening. Naast percentages ouderen berekent de VN tegenwoordig ook de zogenoemde 'ageing index', een vergrijzingsindex die het aantal ouderen uitdrukt per 100 jongeren. Anders dan met de demografische druk (afhankelijkheidsgraad), waarbij de (afhankelijke) ouderen en de jongeren worden gerelateerd aan de midden-groep die wordt geacht economisch actief te zijn, brengt de VN-vergrijzingsindex dus de verhouding tussen de twee uitersten in beeld. Omdat vergrijzing in de meeste landen nog gepaard gaat met ontgroening geeft de verhouding tussen die twee uitersten duidelijker aan met welke snelheid de aantallen jongeren en ouderen veranderen. Beleidsmakers kunnen daar hun voordeel mee doen. De VN-index wordt gedefinieerd als het aantal 60-plussers per 100 0-14-jarigen omdat sommige landen nog niet eens zo heel veel 60-plussers kennen en jongeren vaak al vanaf 15 jaar tot de beroepsbevolking worden gerekend. In de ontwikkelde wereld had een afbakening 0-19 en 65-plus meer voor de hand gelegen.

De VN heeft gedetailleerde gegevens van alle landen met meer dan 100.000 inwoners. Van deze 192 landen zijn er momenteel 37 'grijs', dat wil zeggen hun vergrijzingsindex is 100 of meer. Tegen 2025 zijn dat er volgens de VN 60, en in 2050 zelfs 118. Meer dan de helft van de landen is dan dus grijs (zie tabel 1). Absoluut gezien neemt het aantal 60-plussers sterk toe. In 2050 zullen er bijna driemaal zoveel zijn als nu. Het

Tabel 3. Vergrijzingsindex naar regio, 2007 en 2050

Regio's	Vergrijzings-index	% van de bevolking		Mediane leeftijd
		0-14	60+	
2007				
Wereld	38,7	27,6	10,7	28,1
Meer ontwikkelde regio's	124,2	16,7	20,7	38,6
Minder ontwikkelde regio's	28,0	30,0	8,4	25,6
Minst ontwikkelde regio's	12,4	41,3	5,1	18,9
Afrika	12,9	41,1	5,3	18,9
Azië	35,8	27,0	9,6	27,7
Europa	136,2	15,5	21,1	39,0
Latijns Amerika/Caraïbisch Gebied	31,3	29,2	9,1	25,9
Noord-Amerika	86,1	20,1	17,3	36,3
Oceanië	59,7	24,2	14,4	32,3
Oost-Europa	123,4	14,9	18,3	37,5
Noord-Europa	124,3	17,5	21,7	38,9
Zuid-Europa	155,6	14,9	23,2	39,8
West-Europa	147,3	15,9	23,4	40,7
2050				
Wereld	107,4	20,2	21,7	37,8
Meer ontwikkelde regio's	206,8	15,6	32,4	45,5
Minder ontwikkelde regio's	95,7	20,9	20,0	36,6
Minst ontwikkelde regio's	34,1	28,9	9,9	27,3
Afrika	34,7	28,7	10,0	27,4
Azië	129,1	18,3	23,6	39,9
Europa	229,7	15,0	34,5	47,1
Latijns Amerika/Caraïbisch Gebied	133,4	18,1	24,1	39,9
Noord-Amerika	157,6	17,1	27,0	41,5
Oceanië	139,0	18,0	25,0	40,5
Oost-Europa	230,6	14,9	34,5	47,2
Noord-Europa	187,0	16,2	30,2	43,7
Zuid-Europa	276,3	14,0	38,6	50,1
West-Europa	222,5	15,2	33,9	46,6

Bron: Verenigde Naties (2007).

In 2006 woonden ruim 111.000 Nederlanders in België, drie keer zoveel als andersom. Het aantal is de laatste 15 jaar verdubbeld. Belangrijke motieven waren de beschikbaarheid van goedkopere woningen en relativering. De meesten vestigden zich in de grensstreek. Daarnaast zoeken Nederlanders de aantrekkelijke, rustige Ardennen en Duitstalige Oostkantons op en telt Brussel relatief veel Nederlanders. In 2006 woonden 36.000 Belgen in Nederland, van wie ook nu de meesten in de grensstreek. Alleenstaande Belgen trekken meer naar de (studenten)steden. Belangrijke motieven om naar Nederland te komen waren werk of studie en een Nederlandse partner (CBS).

aantal mannen van 60 jaar en ouder stijgt iets sneller dan het aantal vrouwen. Het aantal 0-14-jarigen blijft nagenoeg gelijk, het aantal 15-59-jarigen stijgt ook, zij het met 'slechts' een factor 1,3 (tabel 2).

Europa blijft het meest vergrijsde continent met een vergrijzingsindex van 136,2. Zuid- en West-Europa zijn meer vergrijsd dan Noord- en Oost-Europa (tabel 3). Geen van de andere regio's heeft momenteel een index boven de 100 maar het noorden van Amerika komt met 86 in de buurt. Australië en Nieuw-Zeeland hebben samen 93 en ook het oosten van Azië komt met 65 relatief hoog uit. Tegen 2050 zullen de verhoudingen anders zijn. In geen enkele regio is de index dan gedaald. Europa staat nog steeds nummer één, maar de andere regio's komen snel dichterbij.

Afzonderlijke landen: stijgers en dalers

Op dit moment is Japan het meest vergrijsde land ter wereld (zie leeftijdspyramides pag. 5). De top-tien meest vergrijsde landen bestaat verder uit Italië, Duitsland, Bulgarije, Griekenland, Letland, Oostenrijk, Slovenië, Tsjechië en Kroatië (tabel 4). Van de 27 EU-landen hebben 24 een index van meer dan 100; alleen Luxemburg, Cyprus en Ierland zijn nog 'relatief groen'. De 'groenste' landen liggen in Afrika en op het Arabische schiereiland. Niger is het minst vergrijsd. Tegen 2025 zal Italië Japan van de eerste plaats hebben verdrongen. Na Japan volgen dan Slovenië als nummer drie, Hongkong, Macau, Duitsland, Oostenrijk, Singapore, Bulgarije en Griekenland. Slovenië zal dus zijn opgeklommen, Duitsland zal iets zijn gezakt, Letland, Tsjechië en Kroatië zijn uit de top-tien verdwenen. Nieuwkomers zijn Hongkong, Macau en Singapore.

Tegen 2050 is de top-tien opnieuw anders samengesteld. Nummer één is dan Macau, gevolgd door Zuid-Korea, Martinique, Slovenië, Italië, Hongkong, Japan, Slowakije, Singapore en Bulgarije. Dat zijn tegelijkertijd ook de landen die dan driemaal zoveel ouderen als jongeren herbergen. Er zullen halverwege deze eeuw nog 74 landen zijn met een index beneden de 100. Veel van die landen liggen in Afrika, enkele in Midden/Zuid-Amerika en Azië. De meeste landen rond de Middellandse Zee hebben tegen die tijd ook een index boven de 100 (bijvoorbeeld Marokko: 114; Turkije: 126). Een land als China zal dan bijna 200 ouderen per 100 jongeren tellen en India, tegen die tijd het land met de grootste bevolkingsomvang, 113 per 100.

Later deze eeuw zal de vergrijzing over zijn hoogtepunt heen zijn en gaan dalen. De VN-publicatie geeft daarvoor nog geen concrete land-specifieke vooruitberekeningen, maar laat wel zien dat de vergrijzingsindex in Duitsland en Zwitserland naar verwachting al tussen 2025 en 2050 gaat dalen. De EU-lidstaten België, Denemarken, Finland, Italië, Luxemburg, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden, alsmede Canada, Japan, Noorwegen en de Verenigde Staten laten dan nog slechts een zeer geringe stijging zien. Het ziet er echter niet naar uit dat de index in die landen weer snel onder de 100 zal uitkomen. De wereld van morgen zal onherroepelijk grijzer zijn en blijven dan die van vandaag maar de vergrijzing zal een top kennen waarna weer enige vergroening optreedt, en ook dat proces zal per land niveau- en tempoverschillen laten zien.

LITERATUUR:

- Verenigde Naties (2007), World Population Ageing 2007. ST/ESA/SER.A/260. New York: VN, 517 pp. (zie ook: <http://www.un.org/esa/population/publications/WPA2007/wpp2007.htm>)

Drs. G.C.N. Beets, NIDI. E-mail: beets@nidi.nl

Tabel 4. De 50 meest vergrijsde landen in 2007; vergrijzingsindex per land, 2007, 2025 en 2050

	2007		2025		2050	
	index	rank	index	rank	index	rank
Japan	201,0	1	282,6	2	310,2	7
Italië	189,8	2	288,5	1	315,0	5
Duitsland	182,3	3	236,0	6	235,0	31
Bulgarije	172,5	4	228,7	9	301,0	10
Griekenland	166,0	5	223,1	10	269,2	19
Letland	164,4	6	198,5	20	277,5	17
Oostenrijk	156,1	7	233,9	7	274,4	18
Slovenië	155,9	8	250,2	3	317,0	4
Tsjechië	150,7	9	222,7	11	298,0	11
Kroatië	150,0	10	210,7	14	246,9	28
Oekraïne	149,5	11	205,0	17	294,1	12
Spanje	149,2	12	212,4	13	278,0	16
Estland	148,3	13	164,6	38	212,8	36
Portugal	144,3	14	209,0	16	252,6	25
Zwitserland	142,9	15	218,6	12	217,4	34
Zweden	142,8	16	165,8	36	191,8	47
Hongarije	140,1	17	201,6	18	264,0	21
België	139,2	18	198,2	21	218,5	33
Litouwen	134,3	19	189,4	25	287,6	13
Finland	134,3	20	190,9	24	212,5	39
Roemenië	130,3	21	177,2	32	280,8	15
Wit Rusland	126,9	22	177,4	31	250,6	26
Kanaaleilanden	126,3	23	184,8	28	187,6	50
Bosnië en Herzegovina	125,5	24	201,3	19	260,1	23
Verenigd Koninkrijk	124,7	25	156,7	40	179,1	57
Frankrijk	121,1	26	176,2	33	209,7	40
Malta	119,9	27	184,9	26	239,4	30
Denemarken	117,9	28	162,6	39	169,0	61
Hongkong, SAR China	116,1	29	249,0	4	311,3	6
Russische Federatie	114,0	30	153,6	42	187,5	51
Nederland	112,6	31	184,9	27	200,9	43
Polen	112,3	32	191,6	23	285,2	14
Canada	110,3	33	182,3	29	202,4	42
Noorwegen	108,0	34	155,6	41	183,7	55
Slowakije	106,1	35	192,0	22	304,8	8
Servië en Montenegro	105,4	36	145,5	45	197,9	44
Georgië	101,2	37	168,3	35	259,4	24
Luxemburg	98,6	38	135,1	51	164,6	65
Australië	95,0	39	142,4	46	184,8	54
Cyprus	91,8	40	136,5	49	187,3	52
Cuba	87,4	41	172,7	34	248,1	27
Macedonië	85,5	42	139,0	48	212,8	37
Martinique	84,3	43	180,2	30	319,2	3
Nieuw Zeeland	84,0	44	142,0	47	187,1	53
VS	83,9	45	127,5	55	153,2	75
Zuid-Korea	83,4	46	210,2	15	343,7	2
Moldavië	81,6	47	147,8	44	261,0	22
Puerto Rico	81,1	48	120,0	57	175,3	59
Macau, SAR China	79,7	49	242,8	5	375,3	1
Virgin Islands	79,5	50	149,8	43	220,9	32

Bron: Verenigde Naties, (2007).